

ПИТАННЯ ПОКАРАННЯ ЯК ОДНІЄЇ З ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

КАРЕЛОВА Г.А. - науковий консультант судді Конституційного Суду України

В статті розглядаються питання покарання як однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності в правових позиціях Конституційного Суду України. Указується, що українське законодавство об'єктивно повинно відображати досягнення сучасної науки кримінального права, ґрунтуватися на Конституції України та общепризнаних принципах міжнародного права, утверджувати принципи гуманізму та законності.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальна відповідальність, покарання, злочин, правові позиції Конституційного Суду України, рішення Конституційного Суду України.

Постановка проблеми

Феномен покарання, його сутність, мета та завдання постійно перебувають у центрі уваги наукової думки, законодавчої та правозастосовної практики. Покарання відіграє визначну роль у системі протидії злочинності та у забезпеченні охоронної функції кримінального права. Соціальною метою покарання є охорона всієї сукупності правовідносин від суспільно небезпечних посягань. Тривають дискусії щодо ролі покарання у протидії злочинним проявам, його ефективності та місця в механізмі кримінально-правової політики держави.

Аналіз останніх досліджень

Значну увагу загальним принципам призначення покарання приділили П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, Я.М. Брай-

нін, О.П. Горох, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, Л.В. Іногамова-Хегай, Л.Л. Кругликов, Н.Ф. Кузнецова, А.А. Музика, А.В. Наумов, А.О. Пінаєв, В.В. Сташис, М.С. Таганцев, С.Д. Шапченко, М.Д. Шаргородський та інші українські та зарубіжні вчені, однак питання покарання у правових позиціях Конституційного Суду України досліджені не були.

Мета статті

Теоретико-правовий аналіз питань покарання як однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності в правових позиціях Конституційного Суду України.

Викладення основного матеріалу дослідження

У Рішенні у справі від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 про призначення судом більш м'якого покарання Конституційний Суд України (далі – КСУ) визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини першої статті 69 Кримінального кодексу України (далі – КК України) в частині, яка унеможливує призначення особам, які вчинили злочини невеликої тяжкості, більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, а Верховній Раді України рекомендував привести положення статті 69 КК України у відповідність із зазначеним рішенням, що і було зроблено Верховною Радою України шляхом прийняття 15 квітня 2008 року № 270-VI Закону України „Про внесення

змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності“.

У мотивувальній частині зазначеного рішення КСУ зазначає, що окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин має бути домірним злочину; справедливе застосування норм права – це передусім недискримінаційний підхід, неупередженість; це означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину та рамки покарання відповідатимуть одне одному, а й те, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного; адекватність покарання ступеню тяжкості злочину впливає з принципу правової держави, із суті конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема, з права на свободу, які не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

КСУ стверджує, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного. Беручи до уваги це правильне твердження, необхідно звернути увагу на те, що воно стосується лише реальної кримінальної відповідальності, тобто випадків застосування судом норм кримінального закону щодо особи, яку суд визнав винною у вчиненні злочину. Здійснюючи криміналізацію діяння та диференціацію потенційної відповідальності у разі його вчинення, законодавець не може справедливо співвіднести абстрактний склад злочину із „тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного“. Таке право має лише суд при вирішенні питання індивідуалізації відповідальності особи, яку він визнав винною у вчиненні злочину. Диференціація відповідальності та індивідуалізація відповідальності – різні за змістом та юридичною природою правові феномени. Криміналізація діяння та диференціація потенційної кримінальної відповідальності у разі вчинення злочину здійснюються законодавцем, а індивідуалізація такої відповідальності – судом. Тільки суд може визначити тяжкість

та обставини скоєного та взяти їх до уваги, а також врахувати особу винного при виборі виду і обсягу передбачених кримінальним законом обмежень прав і свобод особи, визнаної ним винною у вчиненні злочину.

Як звернув увагу Андрушко П.П., оцінювати відповідність Конституції України (конституційність) закону України про кримінальну відповідальність, яким встановлена кримінальна відповідальність за те чи інше діяння, з урахуванням правової позиції, сформульованої у Рішенні КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 про призначення судом більш м'якого покарання, – дотримання законодавцем принципу справедливості при обранні виду відповідальності за те чи інше діяння, яке законодавець має намір визнати правопорушенням, у тому числі і злочином, оскільки цей принцип як складова верховенства права вимагає домірності як виду потенційної відповідальності, у тому числі і можливого покарання за діяння, яке визнається правопорушенням, ступеню його суспільної небезпечності, КСУ повноваженнями не наділений [1, 13].

Така оцінка КСУ будь-якого діяння, визнаного законодавцем злочином, а також висловлення позиції щодо доцільності встановлення кримінальної відповідальності певних діянь, з приводу чого суб'єкт права на конституційне подання звертається до КСУ, суперечать пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, де імперативно визначено, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності за діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них, отже, є неконституційними. Визнання КСУ наявності у нього такого права (із сформульованої ним правової позиції) є неконституційним і може призвести до того, що за відповідних клопотань суб'єктів права на конституційне подання КСУ зможе оцінювати з позиції конституційності будь-яке діяння, встановлене законодавцем у законі про кримінальну відповідальність злочином, чи будь-яке адміністративне правопорушення, визнане законодавцем.

У сучасній науковій літературі принцип *ultima ratio* і вимога пропорційності (домірності) кримінальної відповідальності не завжди розмежовуються. Так, зазначається, що покарання в кожному конкретному випадку має застосовуватися тільки як останній аргумент; разом з тим законодавець повинен забезпечити таке правове регулювання, яке, будучи в розумній і достатній мірі гуманним, виключало б необґрунтовано суворі, не обумовлені сутністю та небезпекою злочинного діяння репресивні заходи [3, 46]. Критерії, за якими кримінальне покарання могло б розглядатися на предмет допустимості та необхідності, здавна розроблялися в кримінально-правовій науці.

Так, італійський криміналіст П.А.Е. Россі у праці „Основні засади кримінального права“ назвав такі критерії оцінки покарання: воно має бути справедливим, тобто поширюватися тільки на діяння морально злочинне і того, хто винен у цьому діянні; покарання має бути пропорційним не тільки тяжкості злочину, а й зіпсованості того, хто його скоїв; покарання повинно бути корисним для охорони та захисту суспільства, необхідно, щоб воно могло попередити інші злочини [14, 118–119]. Ш.Л. Монтеск'є в „Персидських листах“ (1721 р. і передмова до трактату Ч. Беккарія „Про злочини та покарання“) висловив думку про те, що лише впевненість у неминучості покарання, але не в його суворості, може перешкодити скоєнню злочину.

В.Ф. Гумбольдт у праці „Про межі державної діяльності“ наголосив, що єдиний правильний засіб попередити злочин – це обмеження в користуванні власним правом того, хто посягнув на чуже право, тією самою мірою, якою він це посягання здійснив. Визнаючи, однак, неможливість абсолютно точного встановлення домірності між злочином та покаранням, В.Ф.Гумбольдт зауважив, що найсуворіші покарання повинні карати ті злочини, які дійсно посягають на чуже право, а більш м'які – поширюватися на порушення тих законів, які призначені тільки для перешкоджання такому посягання, якими б важливими та необхідними не були ці закони самі по собі [5, 186].

Покарання торкається питання забезпечення охоронної функції кримінального права і, зокрема, місця та ролі покарання в системі протидії злочинності. Соціальною метою покарання є охорона всієї сукупності правовідносин від суспільно небезпечних посягань.

Як підкреслює О.О. Дудоров, призначення покарання як різновид застосування кримінального законодавства і реалізації кримінальної відповідальності потребує належної правової регламентації, щоб злочинці несли за скоєне заслужене покарання [7, 121]. Призначення покарання – це обрання судом на підставі положень кримінального закону і в порядку, передбаченому Кримінального процесуального кодексу України, виду і міри покарання, що визначається з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину та обставин, що його пом'якшують чи обтяжують, яке є необхідним і достатнім для виправлення особи та запобігання новим злочинам [10, 176].

Правова держава, вважаючи покарання передусім виправним та превентивним засобом, має використовувати не надмірні, а лише необхідні і зумовлені метою заходи. Обмеження конституційних прав обвинуваченого повинно відповідати принципу пропорційності: інтереси забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки тощо можуть виправдати правові обмеження прав і свобод тільки в разі відповідності соціально обумовленим цілям.

Сьогодні не існує чіткої визначеності правової доктрини, яка має бути покладена в основу вирішення питань установаження співмірності між тяжкістю скоєного злочину, особою злочинця і призначеним покаранням.

Покарання передбачає позбавлення злочинця будь-яких належних йому благ і виражає негативну оцінку злочинця і його діяння державою. Покарання неминуче спричиняє страждання тій особі, якій воно призначається. Саме ця властивість, будучи необхідною ознакою покарання, робить його карою [15, 16]. Відповідно до статті 50 КК України покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави

за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого; суд індивідуалізує покарання, необхідне і достатнє для виправлення засуджених, а також для запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами; покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. До осіб, визнаних винними в скоєнні злочину, судом можуть бути застосовані види покарань, встановлені законом про кримінальну відповідальність (стаття 51 КК України). У сучасній кримінально-правовій доктрині домінує принцип, згідно з яким твердження „немає злочину без вказівки на те в законі“ (*nullum crimen sine lege*) стосовно покарання доповнюється вимогою про те, що „немає і покарання без вказівки на те в законі“ (*nulla poena sine lege*) [13, 17]. Наведений в статті 51 КК України перелік покарань є вичерпним і не може бути довільно розширеним судом. Вичерпний характер цього переліку означає, що з точки зору закону система покарань є на теперішній час повністю закінченою і завершеною. Ця ознака підкреслює соціальну обумовленість призначення покарань і свідчить про те, що лише законодавець, зважаючи на потребу реального життя суспільства, має право звужити або розширити той перелік видів покарань, який існує нині і закріплений в законі. Проте таке розширення системи покарань законодавець може здійснити виключно шляхом внесення змін до статті 51 УК України.

У Рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання КСУ зазначив: відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Проявом верховенства права є те, що право не об-

межується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України (абзац другий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання).

Окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину. Справедливе застосування норм права – це передусім недискримінаційний підхід, неупередженість. Наведене означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину та рамки покарання відповідатимуть одне одному, а й те, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного. Адекватність покарання ступеню тяжкості злочину впливає з принципу правової держави, із суті конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема права на свободу, які не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (абзац п'ятий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання).

Безпосереднім вираженням конституційних принципів додержання гуманізму, справедливості й законності є реалізована в нормах КК України можливість особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, бути звільненою від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (стаття 45), з примиренням винного з потерпілим та відшкодуванням завданих ним збитків або усуненням заподіяної шкоди (стаття 46), з передачею особи на поруки (стаття 47), зі зміною обстановки (стаття 48); особа може бути звільнена від покаран-

ня, якщо на час розгляду справи в суді її не можна вважати суспільно небезпечною (частина четверта статті 74).

Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статей 47, 48 КК України та звільнення від покарання згідно з частиною четвертою статті 74 КК України застосовується до осіб, які вчинили злочини невеликої або середньої тяжкості. Це є свідченням реалізації принципу юридичної рівності громадян у процесі диференціації кримінальної відповідальності. Вимога дотримуватися справедливості при застосуванні кримінального покарання закріплена і в міжнародних документах з прав людини.

Так, у Міжнародному пакті про цивільні і політичні права визначено: якщо після скоєння злочину законом встановлюється більш м'яке покарання, дія цього закону поширюється на злочинця (пункт 1 статті 15). У Резолюції 1984/50 Економічної і Соціальної Ради ООН „Заходи, що гарантують захист прав засуджених на смертну кару“ від 25 травня 1984 року закріплено, що якщо після скоєння злочину були внесені зміни до законодавства, які передбачають більш м'яку міру покарання, то вони повинні поширюватися і на правопорушника, що скоїв цей злочин (пункт 2). Згідно зі статтею 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року особі не може призначатися покарання, суворіше за те, яке застосовувалося на момент здійснення кримінального правопорушення. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) вважає, що стаття 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року є важливою частиною принципу верховенства права і допускає принцип ретроспективності більш м'якого кримінального закону. На цьому принципі ґрунтується правило, згідно з яким у разі наявних відмінностей між чинним на момент скоєння злочину кримінальним законом і кримінальним законом, який набрав чинності перед винесенням остаточного судового рішення, суди повинні застосувати той закон, положення якого сприятливіші для обвинуваченого; складовим елементом принципу верховенства права

є очікування від суду застосування до кожного злочинця такого покарання, яке законодавець вважає пропорційним (Рішення ЄСПЛ у справі „Скоппола проти Італії“ від 17 вересня 2009 року, заява № 10249/03) [8, 29–31].

Відповідно до частини першої статті 62 Конституції України і частини другої статті 2 КК України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу (частина третя статті 2 КК України). Наведені положення дають підстави розглядати кримінальну відповідальність як особливий правовий інститут, у межах якого здійснюється реагування держави на вчинений злочин.

Керуючись загальними засадами призначення покарання (стаття 65 КК України), суд має призначати покарання конкретній особі за конкретний злочин, максимально індивідуалізуючи покарання. Непритягнення до кримінальної відповідальності іншої особи за готування до злочину невеликої тяжкості або окремої категорії неповнолітніх. Відсутність цього способу індивідуалізації покарання осіб, які вчинили злочини невеликої тяжкості, є порушенням конституційних положень щодо рівності громадян перед законом.

На реалізацію принципу, встановленого частиною другою статті 61 Конституції України, згідно з яким юридична відповідальність особи має індивідуальний характер, спрямовані положення статті 65 КК України. Цей принцип, зокрема, конкретизовано у положеннях Загальної частини КК України щодо системи покарань, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, в тому числі призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, тощо. Призначене судом покарання повинно відповідати ступеню суспільної небезпеки злочину, обставинам його вчинення та враховувати особу винного, тобто бути справедливим. Про це свідчить пункт

З частини першої статті 65 КК України, відповідно до якого суд призначає покарання, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Згідно з принципом індивідуалізації юридичної відповідальності при призначенні покарання суд має враховувати обставини справи (як ті, що обтяжують, так і ті, що пом'якшують покарання) щодо всіх осіб незалежно від ступеня тяжкості вчиненого злочину. Цей конституційний принцип не лише закріплено в положеннях Загальної частини КК України, його покладено в основу нормативного встановлення кримінальної відповідальності в законодавстві України (абзац 8 підпункту 4.2 пункту 4 Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004).

„Положення Конституції України щодо людини, її прав і свобод, а також частини другої статті 65, статті 66 КК України, частини другої статті 223, пункту 5 частини першої статті 324, частини першої статті 334 Кримінально-процесуального кодексу України, спрямовані на виявлення та врахування обставин, які обтяжують та пом'якшують покарання, свідчать про гуманістичну направленість Основного Закону України та кримінального і кримінально-процесуального законодавства України, про поширення загальних засад призначення покарання на всі вчинені злочини незалежно від ступеня їх тяжкості“ (абзац дев'ятий підпункту 4.2 пункту 4 Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004). Отже, як надмірна суворість, так і невинуватість м'якість покарання суперечитимуть конституційно значимим цілям і призначенню закону про кримінальну відповідальність.

Завданням суспільства у всі часи є пошук оптимальних шляхів реагування на злочинність. Незалежно від існуючої концепції природи злочинності одним із засобів протидії їй є кримінальне покарання. Визначення можливостей покарання в цій системі соціального контролю є одним з основних питань кримінального права, від усвідомлення його ролі і функцій в системі протидії злочинності залежить те, якими

формою та змістом законодавець його наповнить.

Традиційно в кримінальному праві кримінальне покарання визнавалося найбільш поширеною формою реалізації кримінальної відповідальності. Сьогодні в Україні, враховуючи тенденцію гуманізації кримінальної відповідальності, спостерігається відхід від призначення покарання, пов'язаного з позбавленням волі, на користь його альтернативних видів. На думку науковців, покарання починає застосовуватися в меншій кількості випадків, воно перестає бути основною формою кримінально-правового впливу; один лише різновид такої форми, як звільнення від кримінального покарання, а саме умовне засудження, застосовується в більшій кількості випадків [2, 128] і створює певну конкуренцію покаранню.

Розглядаючи покарання як соціальний феномен, потрібно виходити з широкого філософсько-правового розуміння цього поняття, яке поряд із смертною карою, примусом, відплатою несе в собі прагнення відновити соціально запущену особу, скорегувати її поведінку в бік законослухняності, зменшити рівень рецидиву. Сьогодні верховенство права, складовою якого є справедливість і законність, має бути на вищому ступені свого розвитку. Саме справедливість і законність повинні відображати зміст покарання і характеризувати його цілісність [6, 231].

Таким чином, правова держава, вважаючи покарання перш за все виправним і превентивним способом, повинна використовувати не надмірні, а лише необхідні і обумовлені метою заходи. Обмеження конституційних прав обвинуваченого має відповідати принципу пропорційності: інтереси забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку і безпеки можуть виправдати правові обмеження прав і свобод лише у разі адекватності соціально зумовленим цілям.

Існуючі форма і зміст системи кримінальних покарань показали свою неефективність у протидії злочинності. Система обмежень прав і свобод, яка є сутністю по-

карання, не сприяє поновленню соціальних зв'язків засуджених. Необхідно переосмислити можливості кримінально-правового впливу на поведінку засуджених і змінити форми та спрямованість такого впливу.

Висновки

На наш погляд, основну увагу в покаранні необхідно приділяти перш за все поновленню права потерпілого, а примушування через кару застосовувати тільки до осіб, які не бажають добровільно нести відповідальність; примушування необхідно спрямовувати насамперед на поновлення права через усунення шкоди або відшкодування збитків, – такий підхід до охоронної функції кримінального покарання дасть змогу більш ефективно досягти мети спеціального і загального попередження. Реакція на злочинний прояв має спрямовуватися передусім на соціалізацію порушника через загладження шкоди, заподіяної жертві, через примирення жертви і злочинця, – така модель кримінально-правового впливу дає можливість виправлення злочинця в умовах, не пов'язаних з його ізоляцією. Позбавлення волі необхідно застосовувати тільки для знешкодження злочинця з можливою наступною ресоціалізацією.

Дослідження покарання, практика його призначення та реалізації свідчать про те, що жорстокість кари, тривалі терміни ув'язнення, збільшення кількості установ виконання покарань не приносять бажаних результатів у боротьбі зі злочинністю та не досягають тієї мети, якої прагнуть держава і громадянське суспільство. Чим більш жорстоким буде призначене покарання, тим менша ймовірність того, що це покарання є науково обґрунтованим як з юридичної, так і з психологічної точок зору. З цього випливає висновок про необхідність законодавчо обмежити можливість призначення невинуватого суворого покарання і надати суду найбільш широкі можливості щодо обрання покарання, яке максимально підходить для конкретної ситуації.

Використання заходів кримінальної відповідальності виправдане необхідністю

забезпечення Конституцією України цілей захисту засад конституційного ладу держави, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів громадян, забезпечення оборони країни і безпеки держави. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (стаття 64). Встановлення кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння допустиме лише в тих випадках, коли застосування норм іншої галузевої належності виявилось недостатнім і (або) невідповідним скоєному. Найважливішими конституційно обумовленими вимогами, що висувуються до закону про кримінальну відповідальність, є: недопустимість довільності у встановленні кримінальної заборони; справедливість, домірність та індивідуалізація (диференціація) кримінальної відповідальності та покарання; формальна визначеність кримінально-правових норм. Українське законодавство про кримінальну відповідальність має відображати досягнення сучасної науки кримінального права, ґрунтуватися на Конституції України і загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права, утверджувати принципи гуманізму і законності.

Література

1. Андрушко П.П. Щодо конституційності окремих норм Кримінального кодексу України, якими передбачена відповідальність за посягання на виборчі права громадян та їх право брати участь у референдумі / П.П. Андрушко // Наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 14–25.
2. Анисимов Д.И. Наказание в системе способов реагирования государства на преступление // Современные разновидности российской и мировой преступности: состояние, возможности и перспективы противодействия : сб. науч. тр. / под. ред. Н.А. Лопашенко / Д.И. Анисимов. – Саратов : Саратов. Центр по исслед. проблем орг. преступности и коррупции ; Сателлит, 2006. – С. 127–131.
3. Баранская А. Конституционные основы института освобождения от уголовной ответственности в литовском уголов-

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються питання покарання як однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності в правових позиціях Конституційного Суду України. Зазначається, що українське законодавство про кримінальну відповідальність має відображати досягнення сучасної науки кримінального права, ґрунтуватися на Конституції України і загально-визнаних принципах і нормах міжнародного права та утверджувати принципи гуманізму і законності.

ном праве: материалы

І Всероссийского конгресса по уголовному праву, посвященного 10-летию Уголовного кодекса Российской Федерации / А. Баранскайте, Й. Прапиестис. – М. : ТК Велби, 2006. – С. 44–51.

4. Гальперин И.М. Наказание: социальные функции, практика применения / И.М. Гальперин. – М. : Юрид. лит., 1983. – 205 с.

5. Гумбольдт В.Ф. О пределах государственной деятельности / пер. с нем. / В.Ф. Гумбольдт. – Челябинск : Социум, 2009. – 287 с.

6. Денисова Т.А. Санкції та покарання: збалансованість проти репресії // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовтня 2012 року / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. гол. ред.) та ін. – Х. : Право, 2012. – С. 230–234.

7. Дудоров О. Спеціальні засади призначення покарання // Слово національної школи суддів: загальнодержавне науково-практичне та науково-методичне юридичне видання / О. Дудоров. – 2012. – № 1. – С. 121–135.

8. Європейський суд з прав людини. Рішення. Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини стосовно рішення у справі „Скоппола проти Італії“ (№ 10249/03) // Юридичний вісник України: Інформаційно-правовий банк. – 2010. – № 39 (795). – 25 вересня – 1 жовтня. – С. 29–31.

SUMMARY

The article deals with the punishment as a form of criminal liability in the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine. It is analysed that the Ukrainian legislation on criminal liability shall reflect the achievements of modern science of criminal law, shall be based on the Constitution of Ukraine and the generally recognized principles and norms of international law, confirming the principles of humanity and legality.

9. Иногамова-Хегай Л.В. Назначение наказания // Российское уголовное право : учеб. в 2 т. – Т. 1. Общая часть / Г.Н. Борзенков, Л.В. Иногамова-Хегай, В.С. Комиссаров [и др.] ; под. ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, В.С. Комиссарова, А.И. Рарога. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 528 с.

10. Музика А. Інститут призначення покарання: поняття і загальна характеристика / А. Музика, О. Горох // Право України. – 2011. – № 9. – С. 174–183.

11. Овчаренко Д.А. Покарання як об'єкт філософсько-правового аналізу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 „Філософія права“ / Д. А. Овчаренко. – К., 2013. – 16 с.

12. Сахарук Т.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 „Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право“ / Т.В. Сахарук. – К., 2007. – 18 с.

13. Сташис В. Актуальні питання системи покарань за Кримінальним кодексом України 2001 року / В. Сташис // Право України. – 2010. – № 9. – С. 16–24.

14. Франк А. Философия уголовного права в популярном изложении / пер. с фр. Д. Сломинского / А. Франк. – Спб. : Тип. О.И. Бакста, 1868. – С. 118–119.

15. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность: монография / М.Д. Шаргородский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1973. – 160 с.